

VAQIF YUSİFLİ

Doxsanıncı illər poeziyamızda müxtəlif üslubi meyllərin yaranmasıyla diqqəti cəlb edirdi. "Doxsanıncılar" XX əsr Azərbaycan ədəbiyyatının sonuncu nəslə heç şübhəsiz, əvvəlki ədəbi nəsillərin heç birinə bənzəməyən, amma eyni zamanda, onların yaratdığı yaşarı ənənələrə az-çox bağlı olan bir ədəbi nəsil kimi xatırlanır. Bənzərsizlik onda idi ki, onların şeirləri ənənəvi mövzulara təzə rəng qatırdı, deyək ki, həyat, sevgi, ayrılıq, təbiət, gözəllik haqqında tamamilə fərqli düşüncəni ortaya qoyurdular. Ənənələrə bağlılıq isə məlum idi, yüz illərin hecasına, qoşma və gəraylısına = şeir texnologiyasına nə artırma bilirdilər ki? Amma ənənəvi şeir formasında yazsalar da, bu ənənəlikdə qeyri-ənənəvi, m, bir sözlə, bədii təsvir vasitələrinin bolluğu (həm də təzəliyi) onları fərqləndirirdi. Təbii ki, bu prosesdə itkilər də olurdu. Bəzən "söz oyununa" aludəçili, şeir-təpəcə, şeir-müəmma stilinə də uyurdular. İndi bu nəslin şairləri altmışı haqlamaqdadırlar ya da o yaş sərhəddini keçiblər və onların bir çoxu biri də Əlirza Həsərdir. . Əlirza Həsərət Cəlilabadda yaşayır, məkan mənasında əyalətçidir, amma yaradıcılığı müasir ədəbi prosesin, bizim qaynar ədəbi həyatın içindədir.

Onun təptəzə "Duman Şehi" şeirlər, poemalar kitabı sayca səkkizincidir. Bir şairi tanımaq və onu "özününküləşdirmək" üçün səkkiz kitab yox, elə bir neçə şeiri də kifayət edər.

*Eşqin qəfəsinə saldım könlümü,
Dedilər bəxtəvər ahu saxlayır.*

*Bədənim dartınır ruhuma sarı,
Qanadsız quşların ahu saxlayır.*

*Boynuma düşmüşəm qanlı qılnc tək,
Gəl yon tabutumu çıxduğum qından.
Ayrılıq sevginin dar ağacıdır,
Çoxdan asılmışam ayrılığından.*

Bu şeir ayrılıq haqqındadır və Əlirza Həsərət ayrılığa metaforalarla təzə don bisir. Ayrılığın "ölüm həddini" "eşqin qəfəsi", "tabut", "qı-

yol canlı bir varlıq kimi cisimləşdirilir, yəni insana məxsus xasiyyət və əlamətlər Yol obrazında maddiləşir. O, Yolun insanın arxasınca köhnə tanış kimi sürünməsi, ayaq izlərindən ocaq qalanması, kirpiklərin gözə uzanması və s. metaforalarla Yol obrazını yeni aspektdə təqdim edir. Başqa bir şeirində: "Hər yol axan quru sudu, Quru su eşq yuğusudu, Dünya Əsli yazasıdı, Hər səhər odnan açılır". Əlirzanın "Hər yol axan

manlı ifadələr azdır, dağlara həsr olunan şeirlərdə də dağlara məxsus ucalıqlara, möhtəşəmliyə xələl gətirmir. Onun şeirlərində təbiətin gözəllikləri də, qəribliyi, tənhalığı da insan-təbiət, təbiət-insan vəhdətində reallaşır.

*Boyanıb eşq qanına,
Gələn də yox yanına.
Bu çiçəyin canına,-
Məlhəmdir duman şehi.*

*Torpaq əvəzimmə hər qəbir üstə,
Çəkilib yaralı durna qanadı.*

Vətən haqqında da şablondan uzaq, təzəliyi ilə seçilən şeirlərinə rast gəlirik. Neçə il öncə yazmışdı ki:

*Hüzün heykəlisən sən Qarabağa,
Söykən sinəməzə çəkilən dağa.
Haçandan başlayım qucaqlamağa-
Qalmasın o tayda paran, ay Vətən!*

DUMAN ŞEHİNƏ BÜRÜNƏN ŞEİRLƏR

linc", "dar ağacı" kimi sözlər, ifadələrlə nəzərə çarpdırır. "Ayrılıq sevginin dar ağacıdır"-səhv etmərsə bu bənzətmə ilk dəfə Əlirzanın şeirində işlənilib, amma ondan sonra neçə o dövrkü cavan şairin şeirlərində buna rast gəlmişəm, amma Əlirzanın şeirində olduğu kimi alınmayıb.

Əlirzanın kitabına ön söz yazan Bilal Alarlının bir fikri ilə tamamilə şərikəm: "Dağ, duman, y ol, həsrət, qürbət, Vətən sözlərinə Əlirzanın şeirlərində kəlməbaşı rast gəlmək mümkündür, amma bu qədər çox işlənen eyni sözlər bəzən müxtəlif mənalara gəlir, sətiraltı dona girir, üzde görünən tərəfini alt qatı üstələyir". "Yol" şeirinə nəzər yetirin:

*Hey çıxır qarşıma köhnə tanış tək,
Sürünüb arxamca mənə çatan yol.
Ayaq izlərimdən ocaq qalayı, r
Ən gözəl kəlməyə, sözə yatan yo*

*Əl verim, çək çıxart mənə bu tərdən,
Sapçların üzümde qoy olsun pərdən.
Unudub gedirəm özümü hərdən,
Ayaqlar altında soluür butam yol.*

*Üzü o yanadır, yoxsa bəridir?
Bu eşq ürəyimin yağın əridir
Gör hansı gözəlin kirpikləridir,*

Təəccüblənməyin, Əlirza Həsərət belə şairdir və onun təşbihləri, mktafoları digər şeirlərində də az deyil. Bunları kimsə qəbul etməyə də bilər, amma mənə fikrimcə, bu şeirdə

quru sudu" bənzətməsi göyden düşmür, şeirin ilk bəndlərində bu bənzətmə üçün "hazırlıq" görülür : "Gül şəhə düşmüş pəridi, Hər şəh bir alın tərədi, Hər gül eşq səhəridi, Hər gül bir bir adnan açılır". Əlirzanın bu tipli orijinal bənzətmələri az deyil.. "Dünüə Əsli yaxasıdı, Hər səhər odnan açılır"-bu bənzətmənin yaratdığı görüntünü təsəvvür edin. Yaxud, elə həmsin şeirdə: "Dodağın lələ kimidi, Görən deyir, qan açılıb".

Əlirza Həsərdin təbiətlə "ünsiyyəti" də iki mənada diqqəti cəlb edir. Birincisi: o, "Yol" şeirində olduğu kimi ayrı-ayrı təbiət atributlarını cisimləşdirir. İkinci halda isə: təbiətə məxsus, amma bizə bəlli olmayan əlamətləri şeirə gətirir. Deyim ki, Əlirza dumandan, dağdan çox yazır. Dumana həsr etdiyi şeirlərində du-

*Dönüb qəfəs quşuna,-
Gələcəkdim qurşuna.
Günəş çəkdi başına
Ovcuma daman şehi.*

*Ahıma tut, yandır şam,
Bəlkə belə aldıq kam.
Bir də gözümü sıxsam,
Aparacaq qan şehi.*

Bəlkə də duman şehi və şehin yaratdığı xoş mənzərə bir reycaj şeirində daha maraqlı alnardı, amma bu şeirdə duman şehinin şairdə yaratdığı təsəvvür poetik mənə kəsb edir. Şeirin üçüncü bəndinə ehtiyac var idimi? Məncə, yox!

Çünki şeirin bütün bəndləri məntiqi şəkildə bir-birilə əlaqələnməlidir. İki bənd gözəldir, duman şehinin daha başqa gözəlliklərini əks etdirə bilərdi.

Yeri gəlmişkən qeyd edim ki, Əlirzanın bəzi şeirlərində bu bağlılığın pozulduğu hallara da rast gəlirik.

Azərbaycanda heç bir şair məmləkətimizdə baş verən ictimai-siyasi hadisələrə, bizi sarsıdan hadisələrə biganə qalmayıb. Yaxşımı, pismi hər şair öz ölkəsinin şairi olduğunu təşəbbüq edib. Əlirza Həsərət də həmçinin.

*Bir ruhsuz bədəndi şəhidsiz torpaq,
Şəhidsiz torpaqdan olarmı vətən?
Hər şəhid bir ovuc vətən torpağı,
Düşmənin gözünə səpilir dən-dən.*

*Göy üzü hər aha qazılan qəbir,
Hər qəbir daşında bir şəhid adı.*

Əlirza Həsərdin digər mövzularda gəlib çatın 58 58 yda bir şair kimi uğurlarından söz açmaq olar və "Duman şehi" yeni kitabında dvbu şeirlər az deyil. ANA haqqında: "Səni incidəndə dəcəl vaxtımda, Üstündə duanmış qarğıışı, ana. Saçının qarını əritməz ah da, Kiçik çiləsiyəm bu qışın, ana". Ömrün sevgi anları haqqında: "Sənsəiz xatırlanacam səncini cüt hörəndə, Dağılmış sevdalardan həsrətin boy verəndə. Qəbrimi beşik bilib, yırgalayan görəndə,- Baş daşıma yavzıflan bir qərib ad olarsan"

Və ya: "Cənnət bağçasısan bu nişanda sən, Nəfəsin gül açıb, baxışın çiçək. Belə soyuq dəyər sənə, gözəl, Sevən ürəyimi al, üstünə çək". Payız haqqında: "Köçür ürəyimə buü qərib payız, Ömrünü günlərin əlindən çəkir. Payız havasına uyan çiçəklər,

Əlirza Həsərət 57 yaşın içindədir, artıq yetkin bir şair kimi formalaşmış. Amma yaradıcılıq, xüsusilə şeir aləmi həmişə axtarış sevir. Çox arzu edirdim ki, Əlirza Həsərət təkcə təşbih, metafora aşıqı olmasın, şeirlərində daha ciddi, bu günün daha mühüm mətləblərinə toxunsun ("O djağların dumanı"! və "Qərib beşiyi" poemalarında olduğu kimi) , bizə müasir Azərbaycan insanının real, inandırıcı, önəmli xarakterini təqdim etsin.

Səkkizinci kitabı haqda bu qədar.

